

Grimstad, 01.06.2021

Innspill til straffelovrådet – straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Vi vil takke for muligheten til å komme med innspill i den innledende fasen av straffelovrådets utredningsarbeid. Stine Sofies Stiftelse arbeider for en barndom uten vold og overgrep gjennom å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn, samt ivareta barnet, deres pårørende og etterlatte. Stiftelsen arbeider mangfoldig med denne tematikken. Vi utvikler konkrete tiltak og arbeider rettspolitisk for å styrke rettsikkerheten til volds- og overgrepsutsatte barn og deres trygge omsorgspersoner. Våre innspill vil avgrenses til forhold som er av betydningen for denne gruppen.

1. Straffebudene i straffelovens kapittel 26

Stiftelsen har funnet det utfordrende å komme med konkrete innspill til endringer av bestemmelsene i straffelovens kapittel 26, ettersom regelverket er relativt nyrevidert og derfor ikke har fått virke i tilstrekkelig lang tid til å se effektene og utfallene av endringene som trådte i kraft 01.01.2015. Stiftelsen vil likevel kommentere enkelte områder vi mener straffelovrådet bør utrede nærmere.

1.1 Strafferammer

Stine Sofies Stiftelse har siden sin opprettelse i år 2000, kjempet for strafferammer og et straffenivå som gjenspeiler alvorligheten av sedelighetsforbrytelser mot barn og unge. Straffenivået har blitt skjerpet ved flere anledninger de siste tjue årene, i tillegg til innføringen av minstestraffer for en rekke straffebud. Stiftelsen er positiv til at lovgiver anerkjenner alvorlighetsgraden av denne typen forbrytelser mot barn og unge, fordi vi mener lovverket skal fungere som en norm på hva samfunnet finner seg i. Men selv om strafferammene står i samsvar med alvorlighetsgraden, hjelper dette lite når *straffeutmålingen* ikke gjenspeiler alvorlighetsgraden av den kriminelle handlingen.

Norsk lovgivning har tradisjonelt vært preget av vide strafferammer med stor frihet for domstolene til å fastlegge straffenivået.¹ Når lovgivningen gir domstolene stort handlingsrom til å fastlegge straffenivået for sedelighetsforbrytelser mot barn og unge, må man kunne forvente at straffenivået jevnlig utvikles, heves og at strafferammene faktisk benyttes. Stiftelsen erfarer at det er stor variasjon i straffeutmålingen i sedelighetssaker mot barn og unge. Vi blir til stadighet kontaktet av fornærmede og deres pårørende som er overrasket og forferdet over lave utmålinger til tross for grove volds- og seksuallovbrudd. Stiftelsen vil anmode straffelovrådet om å undersøke utviklingen av straffenivåene for seksuallovbrudd mot barn. Herunder om endringene av strafferammer og innføring av minstestraffer i realiteten har utløst en reell heving av straffenivået og lagt til rette for at overgrepstiltalte faktisk blir dømt.

De siste årene har stiftelsen sett en bekymringsfull utvikling i antallet henleggelses saker som gjelder vold og seksuelle overgrep mot barn. Mye tyder på at det er ressurs- og kapasitetsmangler hos politi og påtalemyndighet som gjør etterforskningen av denne typen forbrytelser mangelfull. Stiftelsen mener straffelovrådet bør utrede dette område nærmere og komme med forslag til hvordan disse utfordringene kan løses.

1.2 Foreldelsesfrister

Overordnet mener stiftelsen at foreldelsesfrister for seksuallovbrudd begått mot barn må samsvare med forskningen om når barn og unge vanligvis forteller om det de har vært utsatt for. En norsk studie har vist at barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep i gjennomsnitt holder på den vonde hemmeligheten i 17,2 år.² Disse forskningsfunnene viser etter vårt syn et påtrengende behov for utvidede foreldelsesfrister for seksuallovbrudd mot barn.

Høsten 2018 gav stiftelsen høringsuttalelse til forslag om endringer i straffeloven om foreldelsesfrister.³ Departementets forslag om å utvide foreldelsesfristene for seksuelle overgrep mot

¹ Magnus Matningsdal og Asbjørn Strandbakken, «Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001», *Jussens Venner* 2004/1, *Juridika* (kopiert 19. mai 2021)

² Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A.M., Bjorvatn, B., Grønli, J., Pallesen, S. (2016) Langvarig taushet om seksuelle overgrep: Predikatorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for norsk psykologiforening*, 53, 2016, s. 889-899.

³ Høringsuttalelse fra Stine Sofies Stiftelse – «Endringer i straffeloven mv. (oppfølging etter ikraftsetting av ny straffelov)», 30.08.2018 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-endringer-i-straffeloven-mv.-oppfolgning-etter-ikraftsettelsen-av-straffeloven/id2602285/?uid=39b20501-6e05-48a0-8ff4-2b8eb61c565d>

barn er fortsatt under behandling, stiftelsen finner derfor grunn til å gjenta våre overordnede synspunkter. Sammenfattet gav stiftelsen i 2018 uttrykk for følgende;

«Stine Sofies Stiftelse mener det bør innføres utskutt foreldelsesfrist for straffeansvar etter straffeloven §§ 304 og 196, slik at straffeansvar etter disse bestemmelsene først foreldes når fornærmede er 23 år. Foreldelsesfristen bør heves særskilt til fem år for straffeansvaret etter straffeloven §§ 263, 271 og 305.»

1.3 Samtykkereglene

Stiftelsen har ikke tatt stilling til innføring av samtykkeregler i norsk rett. Vi mener innføring av slike regler fordrer et utfyllende kunnskapsgrunnlag som blant annet viser hvordan innføringen av slike regler har fungert i andre land. Videre stiller vi spørsmål ved hvordan disse reglene skal gjennomføres og håndheves i praksis og frykter at straffeprosessens høye beviskrav vil gjøre reglene lite funksjonelle.

1.4 Nettovergrep

Stiftelsen mener vil anmode straffelovrådet om å se hen til Kripos rapport fra 2019 om seksuell utnyttelse av barn og unge på internett.⁴ Kripos fremhever her 12 utfordringer som påtalemyndigheten støter på ved behandlingen av denne sakstypen:

- Manglende krav til lagring av abonnementsinformasjon for IP-adresser
- Plikt til å slette koblingen mellom IP-adresse og abonnent etter 21 dager
- Manglende regulering av VPN-leverandører
- Manglende regulering av kryptovaluta
- Uavklarte prosessuelle rettigheter for fornærmede i utlandet
- Forkortet foreldelsesfrist i straffeloven § 305 b
- Lav strafferamme i straffeloven § 311
- Ingen avvergingsplikt for straffeloven §§ 310 og 311
- Manglende meldeplikt ved funn av overgrepsmateriale
- Komplisert juridisk praksis ved utveksling av IP-adresser mellom USA og Norge
- Behov for tettere internasjonalt politisamarbeid

⁴ Kripos, (2019), *Seksuell utnyttelse av barn og unge på internett*. <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/seksuelle-overgrep-mot-barn/seksuell-utnyttelse-av-barn-over-internett.pdf>

- Praktiske utfordringer i saker med mange fornærmede

Stiftelsen erfarer at strafferammen som følger av § 311 sjelden benyttes i sin fulle bredde. Vi har ved flere anledninger etterlyst at dommere i større grad bidrar til å heve straffnivået for denne typen lovbrudd. I forbindelse med straffeutmålingen i disse sakene, mener stiftelsen at gjentakelse og deling av materialet med andre, i større grad burde virke straffeskjerpene.

Stiftelsen mener videre at straffelovrådet bør utrede hvorvidt det kan være formålstjenlig å differensiere strafferammene for §§ 310 og 311, herunder alminnelig og grov overtredelse.

Kripos rapport viser også at etterforskning av slike saker er utfordrende blant annet fordi det kan være mange fornærmede og fordi sakene kan ha både fornærmede og gjerningspersoner i utlandet. Stiftelsen mener det bør opprettes en samlet nasjonal enhet som har hovedansvaret for etterforskningen i disse sakene slik at ressurs og kapasitetsutfordringer i de enkelte politidistrikter ikke skal kunne legge begrensninger på etterforskningen. I møte med barn som har vært utsatt for overgrep på nett, erfarer stiftelsen at sakene ofte blir henlagt med begrunnelsen at forholdet ikke er pågående eller akutt. Dette vitner om at barn og unge som utsettes for denne typen krenkelser har et for dårlig rettsvern i dag.

2. Øvrige innspill

Slik vi har oppfattet invitasjonen og straffelovrådets mandat, står rådet fritt til å foreslå endringer i andre kapitler i straffeloven eller straffeprosessloven for å oppnå god sammenhengende regulering. Stiftelsen vil derfor benytte muligheten til å uttrykke bekymring for dagens regulering av besøk- og kontaktforbud.

Etter dagens ordning med besøksforbud etter straffeprosessloven § 222a kan påtalemyndigheten ilegge besøksforbud med varighet inntil 1 år. Dette innebærer at trusselutsatte årlig må søke om fornyelse. Denne prosessen kan være svært personlig belastende for den trusselutsatte, i tillegg vil en begjæring om fornyelse pålegge den trusselutsatte utgifter til advokatbistand. Ordningen bidrar også til unødvendig ressursbruk både for påtalemyndighet og domstol. Stiftelsen forslår derfor at den maksimale varigheten av besøksforbud etter straffeprosessloven § 222a utvides fra 1 til 5 år.

Kontaktforbud er en av flere rettighetstap som kan idømmes som strafferettslig sanksjon i forbindelse med straffesak mot tiltalte. Per i dag gjelder rettens plikt til å vurdere rettighetstap kun for utvalgte

straffebud som gjelder seksuelle overgrep mot barn.⁵ Stiftelsen mener denne plikten bør utvides til å gjelde flere straffebud enn den gjør i dag. Stiftelsen foreslår at retten ilegges en plikt til å vurdere hvorvidt kontaktforbud skal idømmes i saker der noen kjennes skyldig i en straffbar handling etter §§ 274 (grov kroppsskade), 275 (drap/forsøk på drap), 279 (forbund om drap eller volde betydelig skade på kropp), 282 (mishandling i nære relasjoner)/ 283 (grov mishandling i nære relasjoner), 266 (personforfølgelse) og 266a (alvorlig personforfølgelse).

Stiftelsen foreslår videre at varigheten av kontaktforbud etter straffeloven §57 – for utvalgte alvorlige personkrenkninger (straffeloven §§ 299, 302, 303, 274, 275, 279, 283, 266a) – som hovedregel skal gjelde på ubestemt tid. I tillegg mener vi det bør innføres en karenstid for overprøving av kontaktforbudet. Stiftelsen foreslår at domfelte ikke kan begjære overprøving av kontaktforbudet i saker som gjelder (§§ 299, 302, 303, 274, 275, 279, 283, 266a) før det har medgått minimum 5 år, med mindre den kontaktforbudet er ment å beskytte begjærer overprøving/oppheving av kontaktforbudet eller særskilte grunner tilsier ny overprøving. Samlet vil disse endringene skape den nødvendige trygghet, ro og stabilitet for fornærmede i alvorlige volds- og overgrepssaker.

Med vennlig hilsen

Ada Sofie Austegard

Generalsekretær

Stine Sofies Stiftelse

Malin Albrechtsen van der Hagen

Juridisk rådgiver

Stine Sofies Stiftelse

⁵ Straffeloven § 319.